

ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนในเรื่องการใช้ทรัพยากรป่า

นางสาว ภูมรินทร์ ศรีสินทร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ภาควิชาการปกครอง

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2539

ISBN 974-633-440-9

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I 17506979

CONFLICTS BETWEEN STATE AND PEOPLE

ON THE USE OF FORESTS

Miss Pumarin Srisinthon

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of Government

Graduate School

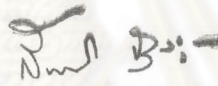
Chulalongkorn University

1996

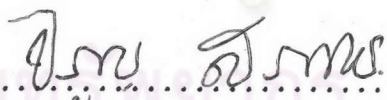
ISBN 974-633-440-9

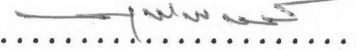
หัวข้อวิทยานิพนธ์ ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน เรื่องการฯใช้ทรัพยากรป่า
โดย นางสาว ภูมิรินทร์ ศรีสินทร
ภาควิชา การปกครอง
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตชนารักษ์

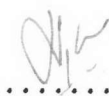
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. สันติ กงสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ จรุณ สุภาพ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตชนารักษ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

ภุมรินทร์ ศรีสินทร : ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนในเรื่องการใช้ทรัพยากรป่า
(CONFLICTS BETWEEN STATE AND PEOPLE ON THE USE OF FORESTS)
อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร. วิทยา สุจริตธนารักษ์, 218 หน้า ISBN 974-633-440-9

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาข้อเท็จจริงของการเผชิญหน้าระหว่างรัฐกับประชาชนที่นำมาซึ่งความขัดแย้งทางการเมือง โดยศึกษาจากการเปลี่ยนแปลงทางทรัพยากรป่าภายใต้สถานการณ์ของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ ในช่วงตั้งแต่มีนโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ 2528 ถึง พ.ศ 2538 และใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพจากเอกสารต่าง ๆ

ผลจากการวิจัยพบว่า ความขัดแย้งในเรื่องป่าระหว่างรัฐกับประชาชน มีสาเหตุมาจาก
(1) เนื่องจากรัฐไม่ตระหนักในปัญหาเรื่องป่า ทำให้รัฐปล่อยปละละเลยในการกิจด้านนี้
(2) นโยบายของรัฐทำให้เกิดปัญหา และ
(3) ประชาชนขาดความรับผิดชอบในการใช้ประโยชน์จากป่า
โดยมีพลังกดดัน 3 ด้าน เป็นปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ พลังเศรษฐกิจ พลังการเมือง และพลังเทคโนโลยี และสื่อมวลชน นอกจากนี้ ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ แนวคิดเชิงวัฒนธรรมของรัฐและประชาชนที่ต่างกัน ชี้้นำมาซึ่งความขัดแย้งทางการเมืองและส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลในที่สุด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา .....การปกครอง.....
สาขาวิชา .....การปกครอง.....
ปีการศึกษา ..... 2538 .....

ลายมือชื่อนิติ .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

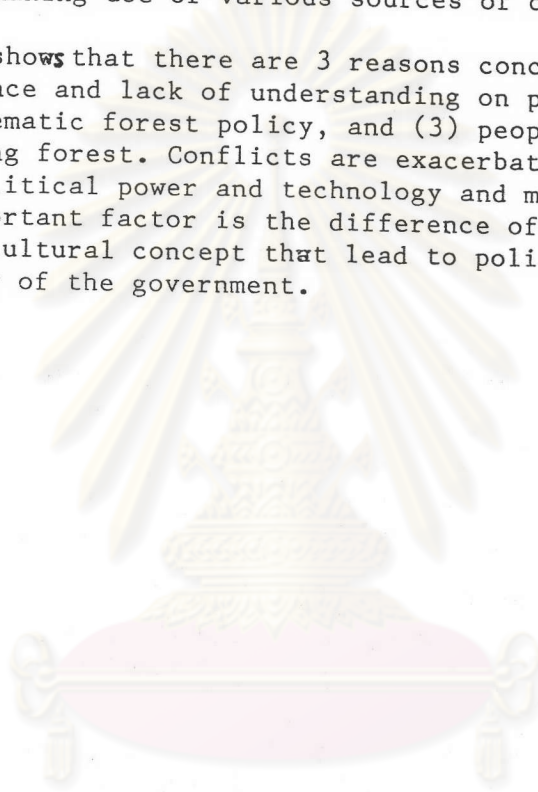
C730123 : MAJOR GOVERNMENT

KEY WORD: CONFLICT / STATE / PEOPLE / FORESTS

PUMARIN SRISINTHON : CONFLICTS BETWEEN STATE AND PEOPLE ON THE USE OF FORESTS. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. WITHAYA SUCHARITHANRUGSE, Ph.D. 218 pp. ISBN 974-633-440-9

This reserch focuses on confrontation between state and people causing political conflicts. It traces changes forced upon utilization of forests because of economic growth and the development of the country from 1985 (the begining year of forest policy) to 1995. This is a qualitative research making use of various sources of document.

The study shows that there are 3 reasons concerning conflicts which are (1) negligence and lack of understanding on part of the government, (2) problematic forest policy, and (3) people have no responsibility in using forest. Conflicts are exacerbated by pressures of economic power, political power and technology and mass media power. Moreover, another important factor is the difference of state's cultural concept and people's cultural concept that lead to political conflicts which affect stability of the government.

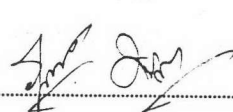

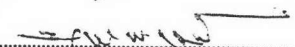
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา.....การปกครอง.....

สาขาวิชา.....การปกครอง.....

ปีการศึกษา.....2538.....

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..... -

กิตติกรรมประกาศ

ในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียน เกิดความคิดที่จะทำขึ้น เพื่อให้ เกิดการตระหนักถึงปัญหาของ "ทฤษฎาภรรรรมชาติ" ที่กำลังมีแนวโน้มถูกทำลายลงอย่างรุนแรง จนส่งผลกระทบต่อสังคมและการเมืองในหลายระดับ ดังนั้น การทำวิจัยนี้ ผู้เขียนจึงหวังว่าจะช่วยให้ทุกฝ่ายได้ เข้าใจถึงข้อเท็จจริง และให้ความร่วมมือกันมากขึ้น เพื่อเอื้อต่อประโยชน์ในทางสร้างสรรค์แก่สังคมยิ่งขึ้น

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยการช่วยเหลือของรองศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตธนาภิรักษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ที่ได้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่างๆ แก่การวิจัย เป็นอย่างดี

อนึ่ง ผู้เขียนต้องขอขอบคุณในความช่วยเหลือของพี่และน้อง เป็นอย่างยิ่ง ในการจัดหาข้อมูล ตลอดจนช่วย เรียบเรียงและจัดพิมพ์ จนกระทั่งวิทยานิพนธ์นี้ เสร็จสมบูรณ์

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังใคร่ขอกราบขอบพระคุณบิดาและมารดา ซึ่งสนับสนุนในด้าน การเงิน และกำลังใจแก่ผู้เขียน เสมอมาจนสำเร็จการศึกษา

ท้ายสุดนี้ คงไม่จำเป็นต้องกล่าวว่ ผู้เขียนขอรับผิดชอบต่อความผิดพลาด อันอาจเกิดขึ้นในการทำวิจัยฉบับนี้ แม้ว่าจะได้พยายามอย่างดีที่สุดแล้วที่จะหลีกเลี่ยงข้อบกพร่องดังกล่าว

ภุมรินทร์ ศรีสินทร

เมษายน 2539

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ค
สารบัญแผนภาพ	ด
บทที่	
1. บทนำ	1
สภาพปัญหาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	10
สมมติฐานในการศึกษา	10
ขอบเขตของการศึกษา	11
วิธีดำเนินการศึกษา	11
ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา	12
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา	12
การนำเสนอผลของการศึกษา	13

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2. ทฤษฎีและแนวความคิด	14
แนวความคิดว่าด้วยความขัดแย้ง	18
- สาเหตุของความขัดแย้ง	21
- พฤติกรรมหรือผลวิตรของความขัดแย้ง	25
- การยุติและผลของความขัดแย้ง	26
- ผลกระทบของความขัดแย้ง	27
งานของ Homer-Dixon	28
งานของ Ceiso R. Roque	32
การปรับตัวแบบกับสถานการณ์ในประเทศไทย	33
แนวความคิด เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม	35
- ลักษณะเด่นของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ-ประชาชนไทย	37
- ทฤษฎีไตรลักษณ์รัฐ	39
3. นโยบายการจัดการป่าของรัฐและการรับประโยชน์จากป่าของประชาชน	41
ขอบเขตทางกฎหมาย	42
นโยบายป่าไม้แห่งชาติ	44
- ป่าอนุรักษ์/ป่าป้องกัน	44
- ป่าเศรษฐกิจ	45
นโยบายการให้สัมปทานทางไม้	46
นโยบายการปลูกป่า	48
โครงการจัดที่ทำกิน เพื่อผู้ยากไร้ในเขตพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรม	
ภาคตะวันออก เชียงเหนือ	51

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3	
การเข้าประโยชน์จากป่าแบบดั้งเดิมของประชาชน	52
ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน	64
- ยุคบ้านป่า	64
- ยุคเปิดป่า	65
- ยุคปิดป่า (ยุคอนุรักษ์)	66
4. ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนในการใช้ทรัพยากรป่า	68
ส่วนที่ 1 สาเหตุของความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการจัดการป่าของรัฐ ..	70
- การประกาศพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและการประกาศพื้นที่อุทยานเพิ่ม	
เวลา เกี่ยวกับการอนุญาตล้มปทานทาวไม้	72
- โครงการปลูกป่า (สวนป่า)	88
- โครงการ คจก.	97
ส่วนที่ 2 สาเหตุความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความรับผิดชอบของประชาชน	108
กรณีศึกษา ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน	
กรณีป่าสงวนดงใหญ่ ถึง ทับลาน	116
- ความขัดแย้งหลักและสาเหตุ	118
- เหตุการณ์ความขัดแย้ง	124
- ทิศนะของทั้ง 2 ฝ่าย	135
- ปัญหาหลักของทั้งสองฝ่าย	136
- เบื้องหลังความขัดแย้ง	136
- ผลกระทบจากความขัดแย้ง	138

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5. บทวิเคราะห์	144
ความขัดแย้งในด้านความคิด	144
ความขัดแย้งในด้านวิธีการปฏิบัติ	147
ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์	149
สาเหตุของความขัดแย้ง	152
พฤติกรรมหรือลัทธิของความขัดแย้ง	158
การยุติและผลของความขัดแย้ง	162
ผลกระทบของความขัดแย้ง	166
6. บทสรุปและข้อ เสนอแนะ	185
รายการอ้างอิง	211
ประวัติผู้เขียน	218

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. แสดงความขัดแย้งระหว่างรัฐกับราชบุตร กรณีป่าดงใหญ่, 2529-2534	133
2. แสดงความแตกต่างของ "ภูมิปัญญา" ระหว่างรัฐกับประชาชน	
งานการจัดการทรัพยากรป่า	195

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่

หน้า

1. แสดงถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ที่นำมาซึ่งความขัดแย้ง ในการแย่งชิงทรัพยากรป่า	5
2. แสดงถึงวิกฤตทางการเมืองอันเนื่องมาจากช่องว่างระหว่างรัฐกับราษฎร.	9
3. แสดงถึง "การเมืองของป่า"	16
4. แสดงผลกระทบด้านสังคมตามตัวแบบของ Homer-Dixon	30
5. แสดงตัวแบบ "รัฐล้อมสังคม"	37
6. แสดงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับกลุ่มยุทธศาสตร์และประชาชน	37
7. แสดงตัวแบบ "ตรรกษารัฐ"	39
8. แสดงการบุกรุกทำลายป่า "ที่บลาน" และ "ป่าดงใหญ่"	117
9. แสดงความขัดแย้งระหว่างรัฐกับราษฎร, 2528-2531 : ระยะฟักตัว ...	129
10. แสดงความขัดแย้งระหว่างรัฐกับราษฎร, 2532-2534 : ระยะเผชิญหน้า.	131
11. แสดงถึงการปรับตัวแบบตรรกษารัฐไทยที่ยังมีปัจจัยต่าง ๆ เป็นอุปสรรคขัดขวางอยู่ในปัจจุบัน	184

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย